

Nogle fængsler i Skotland.

Under en rejse for at studere engelske fængselsforhold i høsten 1894 besøgte jeg også nogle fængsler i Skotland, af hvilke det er min hensigt i det følgende at give en kort beskrivelse.

Som bekendt står det skotske fængselsvæsen under en lokalstyrelse i Edinburgh, til hvilken jeg måtte henvende mig for at opnå tilladelse til at bese de skotske fængsler; en sådan blev også, efter meddelt identitetserklæring fra vor konsul i Leith, beredvillig tilstået mig. Den stræng-
hed, hvormed der overalt i den engelske verden våges over, at ingen uvedkommende tilstedes adgang til fængslerne, og hvorover allerede Dixon klager, forekom mig dog her ikke fuldt så rigorøs som i London. Medens der f. ex. i Holloway og Newgate*) lagdes mig adskillige hindringer i vejen, stod her alle døre åbne, og både direktører og underbefal må ydes den største ros for den elskværdighed, hvormed de kom mig imøde.

Ligesom i England er direktøren gerne forhenværende officer undtagen i Glasgow (G. prison og Barlimnie), hvis guvernør har avanceret i fængslets tjeneste.

*) I Newgate vilde man således nægte mig at se lokalet for henrettelser. På min bestemte erklæring uopholdelig at ville melde afslaget i Whitehall slap jeg dog ind.

Jeg begår vistnok ingen indiskretion ved at sige, at særlig de sidstnævnte gave indtryk af at være helstøbte fængselsmænd. Medens jeg i Glasgow prison næsten følte mig »som hjemme«, mærkedes let den militære ånd i andre fængsler. I Perth visiterede således direktøren, colonel Campbell, der personlig var elskværdigheden selv, cellerne under ledsagelse af 3 — tre — warders: Den første aabnede celledøren, hvorpå den anden (the headwarder) råbte ind i cellen: »The governor!« Efter inspektionen, under hvilken fangen stod med militær holdning, lukkedes så døren af den tredje betjent. Ulige mere tiltalende være de cellebesøg, jeg foretog sammen med guvernøren i Glasgow prison, mr. Alston, under hvilke direktøren selv uden anden ledsagelse både åbnede og lukkede døren.

Den gejstlige betjening gjorde et noget koldere indtryk, end vi ere vant til. Speciel sjælesorg var absolut ukendt, hvilket vel hænger sammen med det moderne engelske syn på straffefuldbyrdselsen i det hele. Jeg kom efterhånden til den overbevisning, at præstens gerning i engelske fængsler er den rent udvortes at forrette de gudstjenester, som det engelske samfundsliv nu engang kræver, uden at der tænkes på en særegen religiøs påvirkning for fangernes vedkommende. At præsten er absolut uden indflydelse på fangebehandlingen bidrager måske også sit til at svække hans interesse.

Den underordnede betjening så ud til at være ypperlig disciplineret. Den består ofte af forhenværende sømænd, som efter en direktørs sigende var det bedste stof at gøre betjente af. Det kvindelige opsyn gjorde et særdeles tiltalende indtryk og bestod vistnok i almindelighed af kvinder fra de bedre klasser.

Om fængselsbygningerne, indredningen, fangernes behandling, kost o. s. v. gælder i et og alt, hvad der er tilstrækkelig kendt fra de londonske fængsler: alt er første klasse og i fuld overensstemmelse med de overalt gældende fællesprinciper. Har man været i ét engelsk fæng-

sel, har man så at sige været i dem alle. En ejendommelighed kan nævnes: Skotlændernes trang til at vælge maleriske punkter for fængslernes beliggenhed. Jeg vil fremhæve fængslet i Inverness, som med sine tårne og spir troner på en fjeldtop midt i byen og snarere indbyder til nydelsen af en henrivende udsigt end til betragtninger over menneskelivets elendighed.

I. Calton Jail, Edinburgh,

er beliggende ved Waterloo place, et par minutters vej fra Waverley jernbanestation. Fængslet må antagelig være et af de mest pittoreske beliggende i verden, med udsigt over den store valley til den gamle by, Edinburgh castle, og de mange hills på den side af byen. Fængslets bygningsstil er også overordenlig ejendommelig. Den ujevne jordbund har gjort det nødvendigt, at en del af bygningerne ligge på forskellige terrasser, ligesom den store ringmur følger bundens ujevnheder og med sine mange tårne (blot ornamentale) bidrager til snarere at bringe tanken hen på en middelalderlig borg end på et moderne fængsel.

Når man kommer ind ad hovedindgangen, har man midt foran sig den østre fløj af afdelingen for mænd, med kontorer, i 1ste etage for kontorpersonalet, i 2den for direktøren og i 3dje for præsten. Fængslet består af 4 blocks, hvoraf de 3 har 4 etager, og den ene 3. Ved hjælp af korridorer ere alle afdelinger forbundne med hinanden. Af de 4 blocks ligge de to midterste parallelt, medens den tredje og fjerde udløber i hver sin retning, fra midtpartiet af de 2 første. I vest for cellebygningerne ligger kirken og det store vaskeri, begge i forbindelse med kvindeafdelingen; på østsiden er en magasinbygning.

Fængslet er meget gammelt. Ringmuren angives ved en tavle at være bygget i 1815. Af de gamle bygninger er endnu en block i brug. De andre ere alle nye (omtrent 10 år gamle).

Fængslet modtager fanger af begge køn og alle aldre. Disciplin og sundhedstilstand roses. For tiden hensidde her 415 fanger, hvoraf 104 kvinder.

I kvindeafdelingen er der 173 enkeltceller, 1 »associated cell« til midlertidig brug for syge, 1 strafcelle, mørk, med dobbelt vindu, seng og stol fastskruet i gulvet, og 1 celle for insanes (hyppigst delirium tremens) med puder på væggene. Lige ved indgangen fra fængselsgården står et lidet aflukke for den vagthavende overbetjent. Fra enden af 1ste galleri fører en korridor tilvenstre til køkkenet, som laver maden for det hele fængsel. Tilhøjre fører en korridor til vaskeriet. På muren i korridoren er anbragt kighul. Alt fængslets tøj vaskes her. I forbindelse med vaskeriet er kvindeafdelingens bad med 8 baderum. På den ene side af korridoren, som fører til vaskeriet, ere modtagelsesrummene, som består af 2 dele, afklædningsrum og bad (3 kar). En dampkedel skaffer varmt vand. Afklædningsrummet er forsynet med et skærnbræt. I første etage findes også 1 visitingroom, som består af 3 dele, med indgang fra gården. I det første rum (fra gården) opholder den besøgende sig, i mellemrummet betjenten og i det tredje fangen. 2 jerngitre (med døre) skille rummene fra hinanden.

I den nordlige del af den gamle block har de kvindelige betjente sine værelser. Hver har sit soveværelse, men de spise sammen i en fællestue (i 4de etage). Her er også deres køkken, som betjenes af fanger, ligeså to baderum. Overvogtersken (the matron) har foruden bedroom også eget sittingroom og køkken. I kælderetagen ere forskellige oplagsrum. — Luftegården for kvindeafdelingen, i vinkelen mellem bygningerne på sydsiden, har 2 walks.

Mandsafdelingen er indrettet som den kvindelige; dog er her plads for 265 fanger, og undertiden benyttes modtagelsesrummene i kælderetagen også for natten, ligesom den søndre halvdel af kvindeafdelingens østre block undertiden tages i brug for mænd, i tilfælde af overfyldning.

I mandsafdelingens nordre block mod porten findes de forskellige kontorer. Også mandsafdelingen har celle for insanes og mørk strafcelle (i kælderen). Ingen opholder sig i strafcelle om natten. 1 større luftegård (med 3 walks) og 1 mindre (med 2 do.) er anlagt mellem de 2 blocks og magasinbygningen. I kælderetagen ere receptionsceller, afklædnings- og baderum, desinfektionsskab osv. De almindelige baderum ere også i kælderen. Hver fange får 1 bad ugenlig. Endelig bemærkes, at alle cellevinduer ere forsynede med mat glas.

Kapellet har plads for omtrent 200 fanger (mænd) på gulvet. Kvinderne sidde på galleriet i baggrunden og kan ikke ses fra gulvet. Fangerne ere placerede på bænke uden rygstød på hver side af en midtgang. Mellem hver fange er omtrent en alens mellemrum. Fangen sidder med korslagte arme og må kun se ret frem. På sex platforme sidde opsynsbetjentene. Direktøren har sin plads ved alteret på en forhøjning. Alteret bruges kun af den katolske præst. Tilvenstre for alteret er prækestolen anbragt. Under den, nær vinduet, står harmoniet bag et skærmbælt. Hver morgen kl. 9 afholdes gudstjeneste for presbyterians. Hverdagsgudstjenesten varer 10 minutter og består af 2 bønner, 1 salme og læsning af et kapitel af bibelen. Om søndagen holdes 3 gudstjenester kl. 8, 10½ og 3 for de forskellige bekendelser. Da holder den presbyterianske præst også en prædiken. Til kapellet slippes mandsfangerne ind fra gården, kvinderne gennem en korridor, direkte forbundet med deres afdeling.

Biblioteket indeholder, foruden en mindre bogsamling for fangerne, et funktionærbibliotek på 1000 bind. En lærer er bibliotekar under præstens overtilsyn. Der er 2 lærere, 1 for hver afdeling. Deres tjenestetid er fra 9—1 og 2—3. Lørdag og søndag ere fridage.

Reglerne for disciplin, diæt osv. ere overensstemmende med de for skotske fængsler fastsatte. For enden af hvert galleri er et W. C. Om dagen ringer fangen og

slippes ud til dette; om natten kan han bruge urinpotten i cellen. 2 gange daglig får fangen en mugge drikkevand bragt ind til sig.

Fængslet har i alt 46 betjente, 1 læge, 1 presbyteriansk, 1 katolsk og 1 episkopal præst foruden »visiting« geistlige for fanger af andre trosbekendelser.

Blandt mærkeligere fanger besøgte jeg den bekendte Hassberger, en stor forretningsmand fra Dundee, egenlig af tysk familie, som havde begået falsknerier til et beløb af over 100,000 £. Han beskæftigedes med at pille drev, der er det almindelige arbejde i dette fængsel.

2. Glasgow Prison,

nogle minuters vej fra College st., er ca. 100 år gammelt, men nybygget. Det ligger på en skråning, hvorved fængslets hovedafdeling (for kvinder) har fået en uregelmæssig form. Der er 4 etager i hver af de 4 blocks, men den ene har så at sige 5, idet den 5te (og ligeså den 1ste) blot er halvdelen af en etage. Fængslet er bygget i en femkant. Fra 2 forskellige punkter i gallerierne har man et overblik over 3 fløje ad gangen. Afdelingen for mænd ligger for sig selv udenfor femkanten, skilt fra kvindeafdelingen ved en mur og en gårdsplads. Her ligger også kirken, vaskeriet og 1 treetages bygning for den kvindelige betjening. En af fløjene i femkanten er forunderlig kort, idet den bare har et par celler i hver etage, men disse ere til gengæld meget store, beregnede på fanger med lang straffetid. Fængslet har ialt 400 celler for kvinder og 160 for mænd. Anstalten er for mændenes vedkommende nærmest et varetægtsfængsel, idet alle dømte mænd anbringes i Barlimnie (se nedenfor). Kvinderne ere derimod både »untried« og »convicted.« Under en af fløjene er der en kælderetage med celler, der kan bruges i tilfælde af overfylding. Trods det betydelige fangebelæg var der, takket være en ypperlig ventilation, bedre luft, end jeg har

observeret i noget fængsel, bygget efter femkantsystemet. *)

Alle fanger holdes isolerede undtagen i køkkenet, vaskeriet og på sygecellerne, som kunne rumme fra 2 til 5 syge. På den syges celle anbringes et rødt kors til underretning for præsten osv. I kapellet er plads for 200 kvinder på gulvet og 60 mænd på galleriet; disse kan se præsten, men ikke kvinderne på gulvet. Køkken og mælkehus er bygget sammen med kirken. Kvindelige kokke have afløst de tidligere mandlige og besørge madlavningen for det hele fængsel.

Der er 25 kvindelige betjente, som alle have bolig i egen bygning. Her have de eget soverum, men fælles spise- og dagligstue. Et vel udstyret bibliotek savnes ikke.

Direktøren, den presbyterianske præst og lægen, hvilken sidste ikke må have bierhverv, bo i egne huse uden for fængselsmuren; ligeledes bo de 17 mandlige betjente nær fængslet. Ved fængslet er ansat 3 præster og 2 lærere.

Jeg bemærkede, at fangerne her og i Barlimnie vendte sig mod væggen ved synet af en fremmed. — The governor C. S. Alston har været i fængslets tjeneste i over 40 år, idet han fra klerk har avanceret til sin nuværende stilling.

3. Barlimnie Prison i Glasgow,

ca. en engelsk mil fra Alexandra park st., er 11 år gammelt, det nyeste og bedst udstyrede i Skotland. Det har plads for 800 fanger og huser for tiden 700 (kun mænd). Fangerne sættes ind på en straffetid fra 24 timer

*) Mandsafdelingen består kun af en block i 4 etager, hver med 40 celler. Sygeafdelingen har 5 senge. Desuden er der 1 celle for sindssyge. Gulvene ere asfalterede. Midt i bygningen er en svær pibe for varmecapparatet. Tal udenpå cellen angiver dens kubikindhold. Mellem cellerne ere jærnhåndtag, hvorpå hver morgen sengklæderne hænges ud til luftning. De tidligere gennemsigtige vinduer forsynes efterhånden med mat glas.

Fængslet er forsynet med elektrisk ringecapparat. W. C. i luftgården.

til 2 år. Herfra sendes de i tilfælde til 9 måneders »solitary« i Perth, hvorfra de går til »associate prison« i Peterhead. Omtrent $\frac{1}{3}$ af belægget arbejder sammen udenfor cellen. Men arbejdet er meget hårdt, og samtale må under ingen omstændighed finde sted. Mange ønske derfor at slippe fællesarbejdet. Man anvender også helst fanger med kort straffetid til udendørsarbejdet, fordi disse i reglen ere de mindst farlige og mindst fristes til rømning.

Ligesom f. ex. i Wormwood Scrubs i London ligge de fire blocks paralelle, to på hver side af kirken og køkkenbygningen, dog således at en korridor forbinder samtlige hovedbygninger. På den store plads foran disse, men udenfor ringmuren, ligger kontorbygningen med magasinrum og modtagelses-afdeling. Endelig er der også et par isolerede bygninger for vaskeriet og kulbeholdningen. Tilhøjre for administrationshuset er den store plads for fængslets hovedvirksomhed, stone-breaking.

Af mere specielle ting kan nævnes: I cellen er sengen, en brix af træ, fæstet i gulvet ved den ene side og om dagen slået op mod væggen. Madrassen etc. er anbragt på gulvet i det ene hjørne. I de første 30 dage må fangen ikke benytte madras. (Vore hængekøjer ansås her for at være altfor komfortable; de vare derfor afskaffede for længe siden). I mange celler brugtes endnu »sengebordet« (se nedenfor), men dette afskaffedes efterhånden. Vinduerne have alle mat glas; en rude kan slås ned for ventilationen, men således, at fangen ikke kan se ud gennem den. Midt i hver etage er anbragt 2 W. C. *).

Baderummet er meget stort og lyst og forsynet med 17 badekar. Sygeafdelingen er i 2den etage af kontor-

*) Dog søger man at »vænne« fangerne til at indskrænke sig til de closets, der ere opførte i luftgården, og som kun benyttes under luftningen. Denne foregår, som overalt, i løbet af en times tid, idet alle fanger på én gang motionerer marscherende i koncentriske cirkler (walks), således at de gamle og svagelige gå inderst.

bygningen og består af 2 lyse og store fællesrum og 1 enkeltcelle. I hver hall er en celle for insanes. Kirken ligner i det ydre en almindelig skotsk kirke uden højt tårn. Den er 2 år gammel; er særdeles smuk og har kostet 4,000 £. Den rummer 600 fanger under opsyn af 12 betjente, har mosaikgulv og høje spidsbuer og er forsynet med 6 gaskroner.

De ytterste blocks (her kaldt halls) ere for fanger, bestemt for outdoorswork. I disse indsættes alle, som anses skikkede for sådant arbejde, idet hensyn tages til tidligere sysselsættelse, helbred etc. Håndværkere anbringes strax uden ventetid på de forskellige værksteder (i en egen bygning, mellem kirken og køkkenet). Dog gælder ikke denne regel fanger med lang straffetid. — Fangerne kunne også arbejde udenfor muren. (Jeg så en afdeling arbejde på en ny mur i anledning af fængslets udvidelse; ligeledes så jeg fanger arbejde ved et hus for opsynsmænd i adskillig afstand fra fængslet.) Men dette tillades kun fanger, som bare har 14 dage igen af sin straffetid — af hensyn til mulige rømningsforsøg. — I vaskeriet arbejde 25 fanger under tilsyn af 1 — een — opsynsmand. De må ikke flytte sig eller tale sammen. — Stenpukning er en vigtig del af arbejdet, begrundet i, at der strax udenfor muren er rige stone-holes. Efter flid og dygtighed gives fangen »marks«. 6 marks har en værdi af 1 penny. — Bageriet forsyner også Glasgow prison med brød. — Med hensyn til diæten bemærkes, at fangen de 3 første dage kun får vand og brød til middag. Senere broath (omtrent = norsk grynsod) og ærtesuppe afvexlende. I tilfælde af lang straffetid får han også fisk (om fredagen). Morgen og aften nydes den højt priste havregrød. Suppen og grøden serveres i hvide lerpotter. Jo længere straffetid en fange har, des mere brød får han. —

Fængslet har 56 betjente; ligeledes 2 lærere, som have meget lidt at bestille. Der meddeles (som overalt) ingen undervisning i religion, men kun i læsning, skrivning og

regning for de ganske uvidende. Af personalet mindes jeg særlig the resident chaplain, mr. Turnbull, der var en lige-så elskværdig cicerone, som han var interesseret fængselsmand.

4. Perth.

Fængslet (the penitentiary) i Perth er beliggende omtrent 10 minutters gang fra jernbanestationen, omtrent 1½ time fra Edinburgh. Dets omgivelser ere meget smukke. Tæt ved muren løber en liden elv. Foran fængslet ligge omtrent 20 mindre bygninger, boliger for embedsmændene og opsynet, alle af sten og udstyrede med smukke haveanlæg. Alle kontorer befinde sig i portbygningen, direktørens i anden etage og de andre i første etage med indgang fra fængselsgården. Ret foran porten ligge de 4 store cellebygninger i en halvcirkel. Mellem disse og porten ligger en liden bygning forsynet med en særdeles høj skorstenspipe, som egentlig er opført for at skaffe fængslet ventilation. Arrangementet var imidlertid uheldigt, og den smukke pipe står nu der til ingen nytte. Mellem de 4 blocks befinder kirken og de store luftegårde sig. Tilhøjre og tilvenstre er vaskeriet, køkkenet, magasiner etc. Udenfor fængselsgården men i umiddelbar forbindelse med denne ligger kriminalasylet, bestående af 2 to-etages bygninger, oprindelig bestemt for forbryderske gutter.

Cellebygningerne ere svære, fem-etages huse, med 46 celler i hver etage. Første etage bruges dog ikke. Fængslet er indrettet for 900 fanger, men har for tiden*) bare 226 mandlige og 67 kvindelige, tilsammen ialt 293. fanger! Fængslet blev i sin tid opført for at huse krigsfanger, men har været strafanstalt i de sidste 100 år.

Fløjene løbe ud i en centralhal, men ere stængte fra denne ved lukkede jerngitre. Svære vinduer fra gulv til

*) 3: høsten 1894.

tag giver tilstrækkeligt lys. Alle vægge ere oliemalede. Cellen er forsynet med et vindu (mat glas) tæt under taget; kun en liden rude kan åbnes for ventilationens skyld. Takket være det indskrænkede fangeantal var der alligevel god luft i fængslet. Nogle celler, bestemte for untried, have hængsel-vinduer. Sengen består af to dele, som ligner små borde. Om dagen ere disse lagt på hinanden og gøre tjeneste som cellebord. På dette anbringes om dagen også de sammenlagte sengklæder. Cellen har ikke spring. Fangen får to gange daglig bragt ind til sig en mugge vand. Det er det hele. Til cellen hører følgende bøger: Bibelen, salmebog, bønnebog og fangereglement. Endelig er cellen forsynet med gas og elektrisk ringeapparat. W. C. består af en potte, forsynet med zinklåg, som står frit på gulvet. Fangedragten er lysegrå; undertøj skiftes hver 14de dag, da fangen også får et bad. Ved indtrædelsen bliver han omklædt i et særegent modtagelsesrum, hvorfra han strax sættes ind i sin celle. Udenpå celledøren findes et kort med de nødvendigste oplysninger (fangens navn, forbrydelse, straffetid etc.). Disse kort ere forskelligt farvede for at betegne den trosbekendelse, hvortil han hører.

Fængslets sædvanlige arbejde består i at sy sække, især postsække, matter og køjer, samt i drevpilling. Desuden sysselsættes nogle med smede- og snedkerarbejde i dertil indrettede værksteder, hvor de arbejde sammen. Fællesarbejde finder også sted i køkkenet og vaskeriet. Ellers holdes de strængt adskilte. Dog ere de sammen i kirken, sygeafdelingen og under luftningen.

Kirken, som er meget smuk, er beliggende mellem de to midterste fløje. En væg deler kirken i 2 afdelinger, en mands- og en kvindeafdeling. Der er ingen boxer eller lukkede stole. Disse benyttedes til for 15 år siden. At de afskaffedes, betragtes af alle som et stort fremskridt.

Sygeafdelingen ligger i første etage. Rummene ere store, lyse og luftige.

Fangerne lufter (exercise) sammen 1 time daglig på de store pladse mellem fløjene. 3 opsynsbetjente ere opstillede på små platforme. Fangerne marchere i et hurtigt tempo i 3 cirkler, den ene indenfor den anden med de svagelige og gamle i den inderste cirkel. Hver fange bærer under luftningen sit cellenummer på den højre side af sin trøje.

De kvindelige fanger ere ikke adskilte undtagen for natten. Mange arbejde i vaskeriet, et meget stort rum, hvori alt anstaltens tøj vaskes. Dette er det tungeste arbejde for kvinderne. Andre strikke osv. 3 mødre sås at have sine diebørn hos sig. Det så underligt ud på den daglige rapport over fangebelægget at finde en særegen rubrik for »babies«. Kvindernes dragt består i et rødt stribet skørt og forskellig farvet liv for at angive, om de ere dømtte eller untried. Gamle kvinder bo sammen i et rum.

Straffecellen er mørk eller halvmørk, men fangen får beholde sine sengklæder. At berøves sine sengklæder, men blive i cellen er en egen straf, ligesom at luften alene; for dette øjemed er der indrettet 14 små luftegårde (en levning fra den tid, man endnu havde isolation også under luftningen).

Fangerne få 1 times undervisning to gange ugentlig af 1 lærer på mandsafdelingen og 2 lærerinder på kvindeafdelingen. Al undervisning meddeles på cellen. Fængslet har intet skoleværelse. Et temmelig lidet bibliotek giver fangen en sparsom adgang til underholdningslæsning. Det tillades dem ikke at se nogen katalog. Lukkede konvoluter for brevene ere også ukendte. Disciplinen er helt igennem militærisk. Det er muligt, at fængslets traditioner gør dette mere fremtrædende her end andendets.

Kosten, dagsordenen, straffebestemmelserne ere alle overensstemmende med »the Rules for the Government of the Prisons in Scotland« af 1890.

Kriminalasylet er ligeledes delt i 2 afdelinger, en for mænd og en for kvinder. Bygningerne ere to-etages; i første etage findes spisesalen og dagligstuerne, i anden soveværelserne; i enkelte af disse ere 2—4 senge. Indredningen af værelserne, behandlingen af de syge fanger etc. er ganske som i et almindeligt sindssygeasyl. Der er også store legepladse, haver etc. Fangerne have ingen særegen dragt. Maden tilberedes i fængslet til mandsafdelingen, kvinderne have derimod eget køkken.

Anstaltens embedsmænd består af en direktør, 1 præst, tilhørende den skotske statskirke, 1 do., tilhørende den episkopale, og 1 romersk-katolsk, 1 vagtmester, 32 betjente, hvoraf 9 ved kriminalasylet, 1 læge og 1 kontorist, desuden 1 matrone, 1 lærer og 2 lærerinder.

Yngvar Brun.
